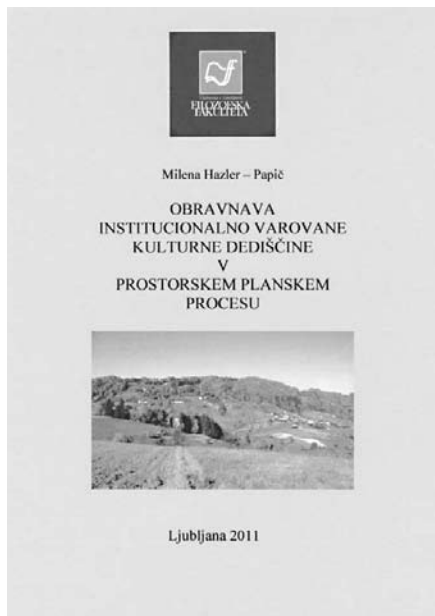

MILENA HAZLER PAPIČ: Obravnava institucionalno varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu; Znanstvena založba Filozofske fakultete (zbirka Kulturna dediščina 4; elektronski vir),¹ Ljubljana 2011, 381 str.

Po opredelitvi avtorice je institucionalno varovano kulturno dediščine mogoče enačiti z vso t. i. poselitveno dediščino, evidentirano in varovano z Zakonom o varstvu kulturne dediščine. Gre za publiciranje obsežnega magistrskega dela, ki ga je avtorica uspešno končala in zagovarjala že leta 2003. Kljub časovni oddaljenosti desetih let in dejstvu, da se je od konca izdelave magistrske naloge novelirala ali zamenjala tako prostorska kot varstvena zakonodaja in so se v tem času sprejeli nekateri podzakonski akti, ostaja delo Milene Hazler Papič v marsičem še vedno aktualno in vredno publiciranja, saj problematika institucionalno varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu v praksi še vedno obstaja – in bo obstajala.¹

Avtorica je z obravnavano tematiko izkoristila prednosti, ki sta jih ji do sedaj nudili obe zaposlitvi: najprej je bila zaposlena na nekdanjem Zavodu za spomeniško varstvo (pozneje Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine) v Celju, pozneje pa na Ministrstvu za okolje in prostor, v Uradu RS za prostorsko planiranje. Zato se je

obravnavane tematike lahko poglobljeno lotila in jo obravnavala tako s teoretske kot tudi praktične ravni. Avtorica v predgovoru svojega dela med drugim ugotavlja, da so postopoma le prihajali »odgovori na vprašanja, zakaj je [v Sloveniji] varovanje kulturne dediščine v prostoru tako »travmatična« in obrobna zadeva«. Dejstva, da gre za travmatično in hkrati obrobno zadevo, še danes ni mogoče zanikati.

Obravnava institucionalno varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu je obsežno delo. Publikacija na 379 straneh – vključno z različnimi prilogami na 87 straneh – obravnava pet ključnih vsebinskih sklopov: Institucionalno varovana nepremična kulturna dediščina in njeno ohranjanje z vključevanjem v prostorski planski proces (str. 16–84), Prostorsko planiranje kot del prostorskega planskega procesa in vloga resorjev v njem (str. 85–116), Prostorsko kot okolje institucionalne varovane kulturne dediščine in predmet spoznavanja in spreminjanja v prostorskem planskem procesu (str. 117–193), Sistemski pristop pri obravnavi institucionalno varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu (str. 194–212) in Aplikacija metode systemskega pristopa pri obravnavi in uveljavljanju institucionalne varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu (str. 213–257). Delo vsebuje tudi vse preostale sklope, ki so značilni in nujni za znanstvenoraziskovalna dela in t. i. znanstveni aparat.

Avtorica v uvodu poudarja, da je institucionalno varovana kulturna dediščina (IKD) ena od sestavin prostora in je kot taka nujno vključena v prostorski planski proces. Raziskava obravnava problematiko načina varstva institucionalno varovane kulturne dediščine, njeno vključevanje in uveljavljanje v prostorskem planskem procesu in v povezavi s tem tudi v urbanističnem načrtovanju in arhitekturnem projektiranju. Avtorica podarja, da je analiza primerov iz prakse pokazala, da je obravnava institucionalno varovane nepremične kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu kot tudi v urbanističnem in arhitekturnem načrtovanju ne celovita, in sicer tako s strani dejavnosti spomeniškega varstva, kon-

servatorstva, kot tudi s strani t. i. prostorske stroke. Avtorica v nadaljevanju gradi svoje odgovore na metodi systemskega pristopa z uporabo splošne systemske teorije. Systemska analiza prostora oziroma prostorskih sistemov, ki so predmet obravnave v prostorskem planskem procesu, je pokazala, da je institucionalno varovana kulturna dediščina del antropogenega prostorskega sistema, za katerega se je v širšem pomenu uveljavilo ime kulturna krajina, v ožjem pomenu pa je to poselitveni prostorski sistem – poseljeni prostor. Institucionalno varovana kulturna dediščina je prepoznana kot ena od ključnih lastnosti elementov in struktur poselitvenega sistema.

V poglavju, ki analizira institucionalno varovano nepremično kulturno dediščino v razmerju do vključevanja v prostorski planski proces, obširno in poglobljeno predstavi resorno področje varstva nepremične kulturne dediščine, številne mednarodne in nacionalne pravne podlage za njeno varstvo ter deležnike (institucije) v prostorskih planskih procesih. V sklepu poglavja avtorica poudari, da systemski pristop pri obravnavi institucionalno varovane kulturne dediščine v prostorskem planskem procesu vodi k integralnemu varstvu. Dejansko gre le za interpretacijo pojma integralno varstvo na področju izvajanja prostorskega planskega procesa in zahteve, da morajo biti podatki o kulturni dediščini na metodološko in vsebinsko primeren način integrirani, in sicer tako, da je mogoče doseči pomembna skupna cilja v urejanju prostora – prepoznavnost in preglednost podatkov, ki omogočata njihovo nadaljnjo uporabo in povezavo.

Podobno v poglavju, ki obravnava prostorsko planiranje, avtorica poglobljeno razčlenjuje obstoječi sistem in hkrati opozarja na systemske pomanjkljivosti in nedoslednosti. Zato se zdi njena zahteva po uvedbi nove doktrine »systemskega pristopa« edini logični odziv. Primarni cilj planskih dokumentov, zlasti občinskih prostorskih načrtov, je zagotavljanje celovitega in dolgoročnega upravljanja s prostorom, ki pa se običajno v praksi reducira le na nekaj prevladujočih ciljev: da se zagotavlja primeren prostor za posamezne dejavnosti, za

¹ Publikacija je dosegljiva na naslovu: http://etnologija.etnoinfolab.org/dokumenti/MHP_2003.pdf.

trase različnih infrastruktur in prostor za nadaljnji razvoj ter širitev naselij. Pomemben dosežek raziskave je avtorica predlog za uvedbo prostorsko-urbanistične arhitekturne analize – PUA. Kratice PUA (prostor – naselje – objekt) predstavljajo sistem parametrov za ugotavljanje stopnje razvitosti določenega naselja in za ugotavljanje vrednosti njegove individualne prostorske zgradbe. Avtorica je način analize predhodno predstavila strokovni javnosti in z njo vzorčno obdelala izbrane primere. V sklepnih fazi svoje raziskave nam avtorica ponuja uporabo metodologije sistemske dinamike z integralnim strukturnim modelom sistemov (ISM3m). Model, ki povezuje tri različne module, naj bi bil uporabljen predvsem kot metodološki pripomoček pri vključevanju posameznih resornih vsebin v prostorsko planiranje. Sistemski pristop naj bi zajel vse delovne faze procesa. Gre za prizadevanje, da bi vso institucionalno varovano dediščino na čim bolj integralen

in aktiven način vključili v procese priprave planskih dokumentov. Dokaj zapleteno predstavljen način dela, verjetno tako, kot je v praksi pretirano zapleteno delo na pripravi prostorskih planov. Ob tem je morda upravičena kritika, da bi predlagani model moral vključevati tudi vlogo in pomen lokalnega prebivalstva v procesih prepoznavanja in vrednotenja dediščine v prostoru. Tudi ohranjanje dediščine je v praksi v največji meri odvisno od naklonjenosti lokalnega prebivalstva.

Povprečni (strokovni) bralci in vsi tisti, ki niso angažirani neposredno na tematikah, ki jih publikacija obravnava, si bodo na vsak način želeli bolj poenostavljeno razlago pristopov in metod dela. Prav tako je mogoče izraziti željo po bolj poenostavljenem in jasnem izražanju, ki bi sicer poglavljenemu raziskovalnemu delu zagotovo še dvignilo vrednost.

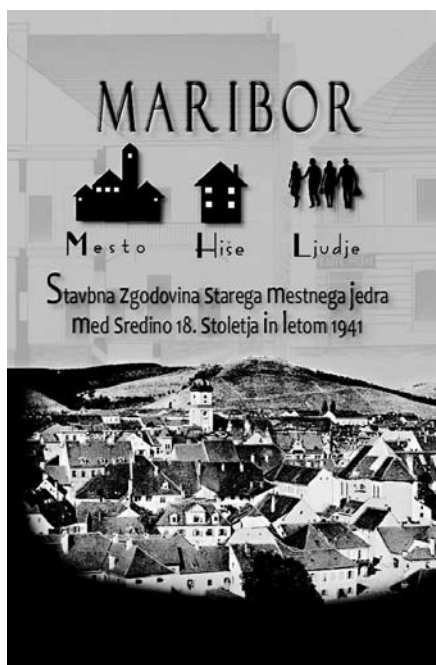
Tisto, kar pa je mogoče še pohvaliti v delu in je lahko za marsikoga zanimivo ali celo

polemično izhodišče, so obsežni terminološki diskurzi v uvodnih poglavjih. Avtorica v zaključku svojega dela ponudi tudi glosar uporabljenih ključnih pojmov (str. 269–274), od katerih so nekateri pojmi opredeljeni s pomočjo prezenčne literature, zakonske normativike ali pa jih avtorica celo sama na novo opredeli. Bralcu dela bodo v pomoč tudi številne ponazoritve v obliki algoritmov, shem in upodobitev na kartah. Brez dodanega grafičnega gradiva in obsežnega dela aplikativnih primerov uporabe predlaganih metod bi delo izgubilo na nazornosti in sporočilnosti.

Skratka, delo avtorice Milene Hazler Papič prispeva k razumevanju problematike institucionalno varovane kulturne dediščine v razmerju do prostorskih planskih procesov. Za prihodnost področja je ponujen kar nekaj rešitev in modelov, ki bi sistem varstva v procesu planiranja lahko bistveno izboljšali.

ZDENKA SEMLIČ RAJH, ŽIGA OMAN IN LUČKA MLINARIČ: Maribor – mesto, hiše, ljudje:

Stavbna zgodovina starega mestnega jedra med sredino 18. stoletja in letom 1941; Pokrajinski arhiv Maribor, Maribor 2012, 292 str.

Pokrajinski arhiv Maribor je leta 2012 mariborsko kulturnoprestolniško ponudbo obogatil z več projekti, s katerimi je pomembno prispeval k osvetljevanju različnih vidikov mariborske preteklosti in mestne identitete – pripravili so ulični razstavi Izložbe in Promenada, s katerima so v javnem prostoru mesta predstavili manj znane fotografije iz svoje izredno bogate fototeke, dve razstavi o evangeličanih v Mariboru, tu opisani projekt *Maribor – mesto, hiše, ljudje*, produkcijsko, avtorsko in z gradivom pa so pomembno sodelovali tudi pri razstavi Nemci in Maribor.

Arhiv po naravi svoje dejavnosti hrani skoraj »nebroj« dokumentov o mestni preteklosti. Pravzaprav je zgolj vprašanje raziskovalne domišljije, strokovne spretnosti, idej za povezovanje virov in splošne želje po pripovedovanju zgodb s trdnim strokovnim ozadjem, koliko in kako jih arhivarji predstavijo strokovni in laični javnosti. Zdi

se, da je naklonjenosti tovrstnemu odpiranju arhivskih fondov in znanj navzven in pobud zanj v zadnjem času v mariborskem pokrajinskem arhivu vse več. Za ustanovo, ki bi se lahko omejila le na ustrezno zbiranje in hrambo dokumentov ter tu in tam kakšno interno razstavo arhivalij, je to vsega spoštovanja vreden presežek.

V tem duhu je leta 2012 nastala tudi monografija *Maribor – mesto, hiše, ljudje*. Pravzaprav je monografija le del enega od arhivskih EPK-jevskih projektov – na isto temo je bila namreč postavljena tudi razstava, deloma pa je bilo izvedeno tudi označevanje izbranih hiš v starem delu mesta z označevalnimi tablami. Zlasti zanimivo je, da ni šlo za izbor najeminentnejših, najprestižnejših ali najvrednejših »primerkov«, kot smo pogosto vajeni pri takih izborih, ampak so arhivarji uporabili drugačen kriterij – zanimalo so jih hiše znotraj nekdanjega mestnega obzidja. Bolj kot »iz-

* Dr. Jerneja Ferlež, univ. dipl. etnol. in bibliot., samostojna svetovalka – bibliotekarka, Univerzitetna knjižnica Maribor, 2000 Maribor, Gospejna ulica 10, E-naslov: jerneja.ferlez@um.si